

دانشگاه قم

دانشکده حقوق

پایان نامه رشته حقوق جزا و جرم شناسی

عنوان:

سیاست کیفری ایران در مواجهه با تخریب جنگل ها با تاکید بر حوزه جغرافیایی جنگل های شمال کشور

استاد راهنما:

دکتر محمد علی حاجی ده آبادی

استاد مشاور:

دکتر ابوالفتح خالقی

نگارنده:

نسیمه ابراهیمی جویباری

اسفند ۱۳۹۰

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

تقدیر و تشکر

حمد و ستایش مخصوص خدایی است که توفیق فراگیری علم و معرفت به ما عطا فرمود. در اینجا از تمامی کسانی که راه را برای کسب علم و دانش من هموار نمودند به ویژه اساتید بزرگواریم تقدیر و تشکر می نمایم.

از استاد گرانقدر جناب آقای دکتر محمد علی حاجی ده آبادی که راهنمایی اینجانب را در تدوین و نگارش پایان نامه به عهده گرفتند و از استاد گرامی جناب آقای دکتر ابوالفتح خالقی که مشاوره مرا در نگارش پایان نامه تقبل نمودند سپاسگزارم.

تقدیم به

ساحت مقدس حضرت معصومه (س) و مادرم به پاس همه فداکاری هایش

چکیده

یکی از جرایم و پدیده‌های خطر آفرین برای محیط زیست، تخریب جنگل می‌باشد و منظور از آن ایجاد هرگونه تغییر در عناصر تشکیل دهنده‌ی جنگل است که منجر به کاهش سطح پوشش و تولید در جنگل و انقراض بعضی از عناصر آن می‌شود به طوری که جنگل نتواند نقش اقتصادی و زیست محیطی خود را به صورت مستمر ایفا کند. نوع واکنش قانونگذار در برابر این جرم و نوع اقدامات سرکوب‌گرانه اتخاذ شده در مواجهه با مرتکبان این پدیده، سیاست کیفری ایران را تشکیل می‌دهد. در تحقیق حاضر، ماهیت جرم تخریب جنگل، شیوه‌های ارتکاب، شناسایی مرتکبان آن، نوع واکنش قانونگذار در برابر این جرم و مشکلات قانونی در مبارزه با آن و کاهش نرخ جرم مورد توجه قرار گرفته است. تخریب کنندگان جنگلهای شمال کشور عمدتاً روستاییان جنگل نشین یا حاشیه جنگل می‌باشند که ترکیبی از فعالیتهای اقتصادی را با هم انجام می‌دهند و کشاورزی و دامداری شغل اصلی و شاخص آنها است. افزایش جمعیت روستایی و به تبع آن بیکاری و عقب ماندگی بخش کشاورزی از فناوری روز سبب شده است که روستاییان فقیر و کم درآمد برای جبران نارسایی‌های موجود و تامین نیازهای خود به جنگل پناه بیاورند و به قطع غیر مجاز درختان، تجاوز به عرصه‌های ملی شده و قاچاق چوب آلات جنگلی روی بپردازند. تخریب پوشش گیاهی جنگلها و مراتع سبب کاهش نفوذپذیری آب در خاک، بروز سیل، گرم شدن زمین، افزایش آلودگی هوا و... می‌شود. با توجه به علل و انگیزه تخریب‌کنندگان جنگل و بالا بودن نرخ این جرم و افزایش تخریب منابع طبیعی تجدید شونده، روشن شده است سیاست کیفری اتخاذ شده از سوی قانونگذار متناسب با این پدیده نبوده است. در کشور ما در جهت جلوگیری از تخریب فزاینده جنگل قوانین مختلفی به تصویب رسیده است و در حال حاضر قانون حفاظت و بهره برداری از جنگلها و مراتع، قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخایر جنگلی کشور و قانون مجازات اسلامی حاکمیت دارد که این قوانین علی‌رغم اینکه به طور جامع و مانع همه اعمال ممنوعه و مجرمانه را مورد جرم انگاری قرار نداده اند با تناقض‌های موجود در خود راه را برای سوء استفاده و تخریب هر چه بیشتر منابع طبیعی هموار کرده اند. ضمن اینکه مجازاتهای سبک و خفیف پیش بینی شده در این قوانین نه تنها جنبه بازدارندگی و ارعاب مرتکبان را نداشته و متناسب با منافع حاصله از ارتکاب جرم نبوده بلکه سبب تشویق دیگران به ارتکاب این قبیل جرایم می‌شود. بنابراین

ضرورت ایجاد اصلاحات در قانون و تغییر در نوع واکنش کیفری و متناسب نمودن با جرم ارتكابی احساس می‌شود.

کلمات کلیدی: سیاست کیفری، جرم، تخریب، منابع طبیعی، جنگل

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	مقدمه
۱.....	بیان مسأله
۲.....	سوالات تحقیق
۲.....	فرضیات تحقیق
۲.....	روش تحقیق
۲.....	ضرورت و اهداف تحقیق
۳.....	پیشینه تحقیق
۳.....	سامانه تحقیق

فصل اول_ کلیات

۴.....	مبحث اول - اصطلاح شناسی
۴.....	گفتار اول - سیاست کیفری
۵.....	گفتار دوم - جرم
۵.....	بند اول - جرم از دیدگاه حقوقی
۶.....	بند دوم - جرم از دیدگاه جامعه شناختی
۶.....	بند سوم - جرم از دیدگاه جرم شناسی
۷.....	گفتار سوم - تخریب
۷.....	گفتار چهارم - منابع طبیعی
۸.....	بند اول - منابع طبیعی تجدید شونده

- بند دوم - منابع طبیعی غیر قابل تجدید ۸
- گفتار پنجم - جنگل ۸
- بند اول - جنگل بکر ۹
- بند دوم - جنگل طبیعی ۹
- بند سوم - جنگل مصنوعی ۹
- بند چهارم - اراضی جنگلی ۹
- بند پنجم - بوته جنگلی ۱۰
- بند ششم - نهال ۱۰
- گفتار ششم - مراتع ۱۰
- مبحث دوم - پیشینه تاریخی قوانین و مقررات ۱۱
- مبحث سوم - وضعیت جنگلهای شمالی ایران ۲۶

فصل دوم - تخریب جنگل، ماهیت، علل و عوامل، آثار

- مبحث اول - ماهیت جرم تخریب جنگل ۳۳
- گفتار اول - تعاریف ۳۳
- گفتار دوم - جایگاه جرم تخریب جنگل در دسته بندی جرایم ۳۴
- بند اول - جرایم فاقد بزه دیده و دارای بزه دیده ۳۴
- بند دوم - جرایم طبیعی و قراردادی ۳۵
- بند سوم - تقسیم بندی جرایم از نظر انگیزه ۳۵
- گفتار سوم - مصادیق جرم تخریب جنگل ۳۷
- بند اول - بریدن و ریشه کن کردن درختان و نهال ها ۳۷
- بند دوم - کت زدن یا روشن کردن آتش در تنه درخت ۳۹

- 39..... بند سوم - ایجاد حریق
- 4۴..... بند چهارم - چرای دام
- 46..... مبحث دوم - مرتکبان تخریب جنگل
- 46..... گفتار اول - انواع بزهکاران
- 46..... بند اول - مجرمین اتفاقی
- 47..... بند دوم - مجرمین حرفه ای
- 49..... بند سوم - مجرمین به عادت
- 50..... بند چهارم - مجرمین یقه سفید
- 51..... گفتار دوم - تخریب کنندگان جنگل
- 53..... مبحث سوم - علل ارتکاب جرم
- 54..... گفتار اول - انواع عوامل جرم زا
- 54..... بند اول - عوامل فردی یا بیولوژیک
- 5۵..... بند دوم - عوامل اجتماعی
- 5۵..... بند سوم - عوامل محیطی
- 56..... بند چهارم - عوامل روانی
- 60..... گفتار دوم - عمده دلایل تخریب جنگل توسط روستائیان
- 60..... بند اول - تبدیل جنگل به زمین کشاورزی و مناطق مسکونی
- 61..... بند دوم - تأمین سوخت
- 63..... مبحث چهارم - اثرات تخریب جنگلها و مراتع
- 63..... گفتار اول - کاهش نفوذپذیری آب در خاک
- 64..... گفتار دوم - فرسایش خاک

- 64..... گفتار سوم – بروز سیل های ویرانگر
- 65..... گفتار چهارم – کاهش اکسیژن و گرم شدن زمین
- 66..... گفتار پنجم – آلودگی هوا
- 68..... گفتار ششم – نابودی گونه های جانوری
- 69..... گفتار هفتم – خسارات ناشی از ایجاد حریق در جنگل
- 69..... بند اول – نابودی نیروهای مولد جنگل
- 69..... بند دوم – خسارت وارده به حاصلخیزی خاک جنگل
- 69..... بند سوم – از بین رفتن نهال ها و بذرهاى جنگلى
- بند چهارم – خسارت وارده به ارزش تفرجگاهی جنگل و به حیات انسان.....
- 70..... بند پنجم – خسارت وارده به ارزش اقتصادی جنگل

فصل سوم – جایگاه قوانین کیفری در جرم تخریب جنگل

- 72..... مبحث اول – نقد و بررسی جرم انگاری جرم تخریب جنگل
- 72..... گفتار اول – مبانی جرم انگاری جرم تخریب جنگل
- 73..... گفتار دوم – گستره و قلمرو جرم انگاری جرم تخریب جنگل
- 74..... بند اول – کت زدن یا روشن کردن آتش در تنه درخت جنگل.....
- 75..... بند دوم – قاچاق چوب آلات جنگلی
- 77..... بند سوم – تجاوز منابع ملی (تصرف عدوانی)
- 79..... بند چهارم – قطع گونه های خاصی از درختان جنگلی
- 81..... گفتار سوم – اشکالات موجود
- 81..... بند اول – ماده ۴۲ ق.ح.ب.ج

- 82..... بند دوم - ماده ۴۳ ق. ح. ب. ج
- 83..... بند سوم - ماده ۴۴ ق. ح. ب. ج
- 85..... بند چهارم - ماده ۴۷ ق. ح. ب. ج
- 86..... بند پنجم - ماده ۵۵ ق. ح. ب. ج
- 86..... بند ششم - قانون اصلاح ماده ۴۴ ق. ح. ب. ج
- 87..... بند هفتم - ماده ۱ ق. ح. ح. م. ذ
- 88..... گفتار چهارم - خلاء قانونی در حقوق کیفری ایران
- 88..... بند اول - ایجاد آتش سوزی در مراتع
- 89..... بند دوم - بریدن و ریشه کن کردن بوته ها و پوشش گیاهی در مراتع
- 89..... بند سوم - ایجاد آتش سوزی غیر عمدی در جنگل
- 91..... بند چهارم - احداث جاده های جنگلی
- 91..... بند پنجم - تخریب بوته ها و درختچه های جنگلی
- 92..... بند ششم - عدم نظارت بر کار شرکتهای بهره برداری
- 92..... مبحث دوم - بررسی واکنش های کیفری
- 92..... گفتار اول - بررسی قوانین موجود
- 97..... گفتار دوم - مفهوم مجازات
- 98..... بند اول - انواع مجازات
- 10۰..... بند دوم - تقسیم بندی مجازاتها در قوانین موضوعه
- 100..... گفتار سوم - اقدامات تامینی و تربیتی
- 101..... بند اول - اقدامات تامینی سالب آزادی
- 101..... بند دوم - اقدامات تامینی محدود کننده آزادی

101.....	بند سوم - اقدامات تامینی مالی و غیره
103.....	گفتار چهارم - انواع پاسخ های کیفری در حقوق ایران در برابر جرم تخریب
103.....	بند اول - حبس
107.....	بند دوم - جزای نقدی
110.....	بند سوم - حبس و جزای نقدی
112.....	بند چهارم - ضبط اشیاء خطرناک یا مورد استفاده در جرم
113.....	گفتار پنجم - اهداف و ویژگی مجازات ها
113.....	بند اول - اصلاح بزهکار
114.....	بند دوم - ارباب بزهکار
114.....	بند سوم - ارباب دیگران
115.....	بند چهارم - حمایت از جامعه
115.....	گفتار ششم - چالش های قوانین ایران در مجازات مرتکبین تخریب جنگل
126.....	گفتار هفتم - راهکارهایی برای کار آمدشدن قوانین مربوط به جنگلها و مراتع
126.....	بند اول - محکومیت به پرداخت مبلغ قابل توجهی از جزای نقدی
128.....	بند دوم - کار عام المنفعه
131.....	بند سوم - اعاده وضع به حالت سابق
132.....	نتایج
136.....	پیشنهادات
13.....	فهرست منابع

فهرست علائم و اختصارات

ق . م . ا قانون مجازات

اسلامی

ق . ح . ب . ج قانون حفظ و بهره برداری از

جنگلها و مراتع

ق . ح . ح . م . ذ قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخایر

جنگلی کشور

مقدمه

بیان مسأله

منابع طبیعی هر کشوری ثروت ملی آن جامعه هستند که میراثی ماندگار برای تمامی نسلها محسوب می گردند. حفظ و حمایت از آن به منظور تحویل به آیندگان یک تکلیف و وظیفه ملی و شرعی بر عهده ملت و دولت می باشد. بدون تردید نقش اساسی و اهمیت حیاتی منابع طبیعی برای ادامه زندگانی بر روی کره خاکی بر هیچ انسان آگاه و اهل فن پوشیده نیست. از مهمترین منابع طبیعی، جنگل ها و مراتع می باشند که اگر مورد بی مهری انسان ها قرار نگیرند و انسان ها زمینه ساز تضعیف و یا نابودی آنها را فراهم نکنند، هیچ گاه به اتمام نمی رسند. گیاهان تشکیل دهنده بزرگترین جوامع زیستی در سطح خشکی های کره زمین می باشند و نقش اساسی در تأمین نیازمندی های انسان دارند. تولید چوب، حفظ و تولید خاک، تولید فرآورده های صنعتی و دارویی، تغذیه آبهای زیر زمینی، تولید اکسیژن، تلطف هوا، جلوگیری از سیل، ارزش های تفرجگاهی، حفظ گونه های جانوری و حیات وحش و ... از مهمترین اثرات مستقیم و غیر مستقیم عرصه های جنگلی و مرتعی می باشند که انسان و سایر موجودات از آن بهره مند می شوند و بدون شک تخریب آن موجب نابودی همه موجودات می گردد. در این میان جنگل های شمال کشور که از گذشته های دور به دلیل سکونت اقوام هیرکانی در جنوب و جنوب شرق دریای مازندران به این نام مستعار گشته است از دیرباز جهت ادامه زندگی مورد بهره برداری قرار گرفته است. این بهره برداری ها و بعضاً سوء استفاده ها طی دهه های گذشته سبب تخریب بخش اعظم جنگل های شمال کشور شده است. به طوریکه امروزه این جنگل ها به دلیل سیطره روند تخریب حتی قادر نیستند به ابتدایی ترین نقش خود که جلوگیری از سیل و فرسایش خاک است جامه عمل بپوشانند و با آغاز فصل بارندگی سیل های مهیب زندگی مردم این مناطق را به خطر می اندازد.

از طرفی قانون گزاران در ادوار مختلف، با تصویب قوانین و تعیین ضمانت اجراهای کیفی سعی نموده است پیروی همگان را از اجرای فرامین خود تضمین نماید و از این طریق به حمایت از جنگل ها و مراتع برخیزد.

حال این سوال پیش می آید که چرا با وجود بیش از نیم قرن سابقه قانون گذاری و وجود ضمانت اجراهای کیفی، همچنان تخریب جنگل به صورت گسترده و روز افزون ادامه دارد و

قوانین کیفری ما نتوانسته است آن طور که شایسته است به حمایت و صیانت از این موهبت الهی بپردازد.

در این پژوهش سعی بر این است که به ماهیت جرم تخریب جنگل و عوامل و انگیزه های ارتکاب آن بپردازیم و سیاست کیفری ایران را در مواجهه با این پدیده اجتماعی مورد نقد و بررسی قرار دهیم.

سوالات تحقیق:

۱- گستره و علل و عوامل تخریب جنگل های طبیعی به ویژه جنگل های شمالی ایران چیست؟

۲- سیاست کیفری ایران در مجازات مرتکبین پدیده تخریب جنگل ها با چه چالشی مواجه است؟

فرضیات تحقیق:

۱- مرتکبان تخریب جنگل ها عمدتاً روستانشینان و دامداران حاشیه و مجاور جنگل و قاچاقچیان چوب و فرآورده های جنگلی می باشند. که مشکلات اقتصادی، فقر و بیکاری و عدم آگاهی تأثیر بسزایی در جرایم ارتكابی و تخریب منابع جنگلی توسط آنان دارد.

۲- قانون گذار ما با تصویب قوانین کیفری خواسته است به نوعی به حمایت از جنگل ها و مراتع بپردازد و مانعی در راه تخریب منابع طبیعی به وجود آورد، اما به جای آنکه در تدوین قانونی منابع طبیعی همت گمارد با تصویب قوانین بسیار شتاب زده و متضمن مقررات ناموزون که جامع همه فروع تخریب نبوده و اعمال مجازاتهای خفیف زمینه را برای تخریب هر چه بیشتر از سوی مخربین فراهم آورده است.

روش تحقیق:

این پژوهش به روش تحلیلی توصیفی و با استفاده از کتب و مقالات و اسناد و پایان نامه ها نگارش یافته است.

ضرورت و اهداف تحقیق:

با توجه به تخریب بخش وسیعی از منابع و اراضی جنگلی و مرتعی و سیر صعودی و رو به افزایش روند تخریب و نابودی و نقش ناکارآمد و ضعیف قوانین ما در برخورد با مرتکبان و عواملان این پدیده و همچنین نبود تحقیقات و رساله های کافی در این زمینه ضرورت بررسی این موضوع احساس شده است. هدف از انجام این پژوهش بررسی ماهیت جرم تخریب جنگل،

شناسایی عوامل آن و تشخیص علل آن، بررسی واکنش های کیفی در برابر این جرم و چالش های آن می باشد ، تا در نهایت بتوان راهکاری مؤثر برای مقابله و مبارزه با این جرم و کاهش نرخ آن ارائه نمود.

پیشینه تحقیق :

پیرامون جنگل و منابع طبیعی تحقیقات و پژوهش های بسیاری انجام گرفته است ، اما تقریباً تمام این تحقیقات انجام گرفته از منظر حقوقی و زیست محیطی بوده و تاکنون با نگاه جرم شناسانه این موضوع نگریسته نشده است. در ذیل بعضی از این پژوهش ها مورد اشاره قرار می گیرد :

- ۱- بررسی جرائم تخریب جنگلها و مراتع و عوامل آن در استان مازندران ، محسن نوروزی ، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی - ۸۲
- ۲- مطالعه تطبیقی رژیم حقوقی حفاظت از جنگل ها در حقوق بین الملل و قوانین داخلی ، معصومه صفری ، دانشگاه شهید بهشتی ، ۱۳۷۶
- ۳- سیاست کیفی ایران در قلمرو تخریب و تصرف عدوانی منابع ملی تجدید شونده ، علی حسن زاده ، دانشگاه شهید بهشتی ، ۱۳۷۶

سامانه تحقیق :

این تحقیق در ۳ فصل انجام گرفته است. فصل اول با عنوان کلیات شامل اصطلاح شناسی ، پیشینه تقنینی و وضعیت جنگل های شمال کشور می باشد. در فصل دوم به بررسی ماهیت و علل و عوامل جرم تخریب جنگل از جمله تعریف این جرم ، جایگاه این جرم در دسته بندی جرایم ، شیوه های ارتکاب جرم ، مرتکبان آن و آثار تخریب جنگل پرداخته شده است. و فصل سوم به نقد و بررسی قوانین کیفی در مقابله با این جرم در دو مبحث اختصاص یافته است. در مبحث اول قلمرو جرم انگاری و کاستی ها و نواقص آن مورد بررسی قرار گرفته است و در مبحث دوم مجازاتهای مقرر برای جرم تخریب جنگل و کارآمدی یا ناکارآمدی ضمانت اجرای کیفی در کاهش نرخ جرم مورد نقد و بررسی قرار گرفته است.

فصل اول - کلیات

در این فصل برخی اصطلاحات مربوطه همچون ، سیاست کیفری ، جرم ، تخریب ، منابع طبیعی مورد تحلیل و بررسی قرار می گیرد و همچنین تاریخچه قانون گذاری جرم تخریب جنگل مورد بحث قرار خواهد گرفت.

مبحث اول - اصطلاح شناسی

هر کلمه ای در لغت و اصطلاح دارای معانی و مفاهیمی متفاوت می باشد که مفهوم لغوی و اصطلاحی آن مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

گفتار اول - سیاست کیفری

مفهوم لغوی : سیاست در لغت به معنای حکم راندن بر رعیت و اداره کردن امور مملکت، حکومت کردن ، ریاست کردن^۱ ، رعیت داری ، نگاه داشتن حد هر چیزی^۲ ، تنبیه کردن ، کیفر دادن ، عقوبت و مجازات^۳ می باشد. کیفر نیز در لغت به معنای پاداش کار بد و نیک، جزاء ، مکافات ، مجازات قانونی می باشد^۴.

مفهوم اصطلاحی : در اصطلاح سیاست کیفری به مجموعه فنون ، راهبردها ، روش ها و مشی های علمی و تجربی گفته می شود که برای اداره و بهسازی نظام کیفری از حیث مبارزه علیه بزهکاری و پیشگیری و کنترل مسائل مختلف ناشی از پدیده جرم با وسایل مختلف قضایی در زمان و مکان خاص ، پیش بینی و تنظیم می شود و به قانونگذار برای تدوین صحیح و دقیق قانون کیفری ، به قاضی برای اجرای عادلانه قانون و به سازمان زندان ها برای عملی کردن درست و علمی احکام کیفری پیشنهاد می شود.^۵

مبانی تنظیم سیاست کیفری از یک سو ، یافته ها و داده های « جرم شناسی » است که کار مطالعه جنبه های انسانی، روانی و اجتماعی جرم و بررسی تحولات آن و طبقه بندی بزهکاران و تحقیق و تتبع درباره علل بزهکاری و روش های درمان و پیشگیری آن را بر عهده دارد و از سویی دیگر ، «حقوق جزا» است که مجموعه قوانین و مقررات کیفری را از حیث نحوه و میزان

۱ - محمد معین ، فرهنگ معین ، چاپ اول ، (نشر میکائیل ، ۱۳۸۴) ص ۶۲۲

۲ - حسن عمید ، فرهنگ عمید ، چاپ اول (انتشارات امیر کبیر ، ۱۳۶۳) ص ۴۲۴

۳ - محمدجعفر ، جعفری لنگرودی ، مبسوط در ترمینولوژی حقوق ، چاپ دوم ، (کتابخانه گنج دانش ، ۱۳۸۱) ج ۳ ، ص ۲۲۰

۴ - محمد معین ، پیشین ، ص ۹۶۳

۵ - عباس ایمانی ، فرهنگ اصطلاحات حقوق کیفری ، چاپ اول ، (نشر آریان ، ۱۳۸۲) ص ۳۰۲

مجازات اشخاص مجرم از طرف حکومت مطالعه می کند.^۱ بنابراین می توان گفت سیاست کیفری نتیجه همکاری و معاضدت دو علم جرم شناسی و حقوق جزا است که انتخاب طریقه و روش صحیح مبارزه علیه بزهکاری می باشد.

گفتار دوم - جرم

مفهوم لغوی: جرم در لغت به معنای گناه، خطا، بزه، جناح و عصیان^۲ آمده است.
مفهوم اصطلاحی: در اصطلاح حقوقی تعریف واحد و دقیقی از جرم وجود ندارد و در علوم مختلف تعاریف گوناگونی از آن ارائه شده است.

بند اول - تعریف حقوقی جرم:

در حقوق جزا نیز حقوق دانان تعاریف متعددی از جرم به عمل آورده اند. اغلب حقوق دانان جرم را به عنوان عملی «ضد اخلاقی»، «ضد اجتماعی»، «مخالف اخلاق حسنه» و یا صفاتی دیگر از این قبیل معرفی می کنند.

برخی از حقوق دانان، جرم را نقض قانون هر کشوری در اثر عمل خارجی، در صورتیکه انجام وظیفه یا اعمال حقی آنرا تجویز نکند و مستوجب مجازات باشد، می دانند.^۳

عده ای دیگر معتقدند جرم هر عمل یا ترک عملی است که نظم، صلح و آرامش اجتماعی را مختل سازد و قانون نیز برای آن مجازات تعیین کرده باشد.^۴

با توجه به اصل قانونی بودن جرایم و مجازاتها جرم در قانون کشورهایی که این اصل را پذیرفته اند تعریف شده است. و قانون کشور ما در ماده ۲ خود به تعریف جرم پرداخته است: «هر فعل یا ترک فعلی که در قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد جرم محسوب می شود.» این تعریف بیانگر این نکته است که آنچه را دولت جرم بشناسد، جرم است. بدین ترتیب با این تعریف، عملی جرم محسوب می شود که در قوانین جزایی بدان اشاره شده و در قالب تعیین کیفری خاص در ازای آن، مشمول ضمانت اجراهای دولتی قرار گرفته است.^۵ پس دیگر هر عمل «ضد اخلاقی» یا «ضد اجتماعی» بر اساس این تعریف جرم محسوب نمی شود.

۱ - رضا، مظلومان، جرم شناسی (کلیات)، چاپ دوم، (انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۵۳) ص ۲۶۳

۲ - محمد معین، پیشین، ص ۳۷۳

۳ - عبدالحسین، علی آبادی، حقوق جنایی، (تهران، ۱۳۴۳) ص ۴۸

۴ - تاج زمان، دانش، مجرم کسیت؟ جرم شناسی چیست؟، چاپ نهم (انتشارات کیهان، تهران، ۱۳۸۱) ص ۵۴

۵ - راب وایت؛ فیونا هینز، جرم و جرم شناسی، (مترجم؛ علی سلیمی) چاپ اول، (انتشارات زیتون، بهار ۱۳۸۳) ص ۴۱

بند دوم-تعریف جامعه شناختی جرم

به عقیده جامعه شناسان جرم یک پدیده دائمی اجتماعی بوده که در هر زمان و مکانی به وقوع می پیوندد. ویژگی برخی از جرایم به گونه ای است که با تغییر و تحولات اجتماعی تغییر نیافته و نزد وجدان مردم زشت و ناپسند بوده و احساسات اجتماعی را متأثر می سازد. اما برخی از اعمال در دوره ای مجاز و در دوران دیگر یعنی دوران تمدن غیر قابل اغماض و قابل مجازات تلقی می شوند. دورکیم جامعه شناس فرانسوی جرم را اینگونه تعریف می کند: جرم پدیده طبیعی اجتماعی است و از نظام، فرهنگ و تمدن هر اجتماع ناشی می گردد، تا اجتماع و نظام آن باقی است جرم نیز دارای خصوصیت دائمی خواهد بود و هر عملی که وجدان عمومی را جریحه دار کند جرم محسوب می شود. عده ای دیگر جرم را عملی می دانند که در رابطه با رفتارهای عادی اعضاء گروه اجتماع، تقصیر و خطا محسوب و رفتار غیر عادی و ناهنجار باشد.^۱

بند سوم-تعریف جرم از دیدگاه جرم شناسی

جرم شناسان بزه را بر مبنای اعتقاد به عامل بزهکاری که داخلی است (فردی) یا خارجی (اجتماعی) تعریف کرده اند. به عقیده جرم شناسان جرم پدیده ای اجتماعی بوده و بدون تشکیل اجتماعات جرم بروز نمی کند. تعاریفی که جرم شناسان از جرم ارائه دادند بدین شرح می باشد: ۱- ناسازگاری افراد در اجتماع، عملی ضد اجتماعی و جرم است.^۲ ۲- تعدی و تجاوز به شرایط زندگی، عمل ضد اجتماعی می باشد.^۳ در این تعریف عمل ضد اجتماعی نه تنها شامل فعل یا ترک فعل پیش بینی شده در قانون به عنوان جرم می شود بلکه هر عملی را که مضر به اوضاع و احوال اجتماعی باشد و در قوانین کیفری برای آن مجازاتی پیش بینی نشده باشد شامل می شود. بنابراین در جرم شناسی ممکن است عملی به عنوان جرم شناخته شود که در قانون جزا آن عمل فاقد عنوان مجرمانه باشد.

۱ - تاج زمان دانش، پیشین، ص ۵۶

۲ - جعفر سلاخی، اساس و مبانی جرم شناسی، (بی جا، بی تا) ص ۶۶

۳ - تاج زمان دانش، پیشین، ص ۵۷

گفتار سوم - تخریب

مفهوم لغوی : تخریب مصدر متعدی از باب تفعیل و از ریشه خَرَبَ به معنای ویران کردن ، خراب کردن، برهم زدن ، برهمزنی^۱ ، تباه کردن ، شکستن ، از کار انداختن ، نابود کردن و یا از حیز انتفاع انداختن مال است.^۲

مفهوم اصطلاحی: در قوانین موضوعه تعریفی از تخریب به عمل نیامده و تنها مصادیق آن همراه با مجازات مورد حکم قرار گرفته است. اما در اصطلاح حقوقی می توان تخریب را به معنای تباه نمودن ابنیه و خراب کردن اموال خصوصی و عمومی دانست.^۳ تعریفی که می توان از تخریب ارائه داد عبارت است از « لطمه زدن عمدی به طور کلی یا جزئی نسبت به مال یا شیء متعلق به شخص حقیقی به طرق مذکور در قانون. »^۴

برای میزان صدمه یا خرابی در قانون معیار و ضابطه ای مشخص نشده که بنابراین ضابطه تشخیص لطمه زدن عرف است و در هر مورد می بایست به عرف مراجعه نمود. همچنین علاوه بر اعمال مادی و فیزیکی صدمه زدن ، ورود ضرر به مال متعلق به دیگری شرط تحقق جرم است. همچنین نوع وسیله ارتکاب در ماهیت جرم مؤثر نبوده و با هر وسیله ای محقق می شود تنها در مواردی استفاده از وسایل خاص مثل مواد منفجره سبب تشدید مجازات مرتکب می شود. همانطور که گاهی انگیزه (به قصد مقابله با حکومت) ملاک تشدید قرار گرفته است.^۵

گفتار چهارم - منابع طبیعی

مفهوم لغوی : منابع جمع منبع و به معنای چشمه ، اصل ، منشاء^۶ است .

مفهوم اصطلاحی : در اصطلاح منابع طبیعی به اموری اطلاق می گردد که به صورت طبیعی بوجود آمده و انسان در ایجاد آن هیچ گونه دخالتی نداشته که موجودات زنده گیاهی ، جانوری و انسانی را در خود جای می دهد و عامل هماهنگ کننده ، سازمان دهنده و تعادل زا میان اجزاء تشکیل دهنده خود (آب ، خاک) در بستر فعالیت های یک جامعه محسوب می شود و

۱ - محمد معین ، پیشین ، ص ۲۹۷

۲ - حسن عمید ، پیشین ، ص ۵۳۰

۳ - محمدصادق ولیدی ، حقوق جزای اختصاصی در تفصیل قواعد تخریب اموال ، چاپ اول (نشر داد ، ۱۳۷۶) ص ۱۲

۴ - همان ، ص ۱۳

۵ - محمدجعفر حبیب زاده ، حقوق جزای اختصاصی (جرایم علیه اموال) ، چاپ پنجم ، (انتشارات سمت ، ۱۳۸۵) ص ۸۲

۶ - محمد معین ، پیشین ، ص ۱۲۲۵